

Γ. 3

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '90

Ομιλία στην Ένωση Εένων Ανταποκριτών

του Δημήτρη Θ. Κουλουριάνου

Μονίμου Αντιπροσώπου της Ελλάδος στον ΟΟΣΑ

ΑΘΗΝΑ, 22/2/90

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '90

του Δημήτρη Θ. Κουλουριάνου
Μονίμου Αντιπροσώπου της Ελλάδος στον ΟΟΣΑ

"Οι άνθρωποι γνωρίζουν τα γινόμενα, τα μέλλοντα γνωρίζουν οι θεοί". Μ'αυτή την επιφύλαξη θέλουμε να τονίσουμε ότι δεν μπορείς να προβλέψεις τις οικονομικές εξελίξεις για μιά τόσο μεγάλη περίοδο. Τέτοιες προβλέψεις ανήκουν στο χώρο της προφητείας και καθώς ξέρετε ουδείς προφήτης μετά Χριστό ή Μωάμεθ. Μπορούμε όμως να κάνουμε μιά σύντομη επισκόπηση της δεκαετίας που έφυγε, να εντοπίσουμε τις τάσεις που διαμορφώθηκαν και να τις προεκτείνουμε αναλυτικά στην καινούργια περίοδο.

Η Δεκαετία που Έφυγε

Από τα πολλά και σημαντικά της προηγούμενης δεκαετίας ξεχωρίσαμε μερικά. Κατ'αρχήν, οι ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης, οι χώρες του ΟΟΣΑ είχαν μιά συνεχή ανάπτυξη για 7-8 χρόνια. Και μπορεί οι ρυθμοί να ήταν σχετικώς χαμηλοί, αλλά μιά τέτοια συνέχεια δεν είναι συνηθισμένο φαινόμενο στην πρόσφατη οικονομική ιστορία. Ετσι, μπορούμε να πούμε ότι το σύστημα της αγοράς στη σημερινή του μορφή διαθέτει ενδογενείς μηχανισμούς και μέσα οικονομικής πολιτικής που του επιτρέπουν να προσαρμόζεται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και να αποφεύγει τις κρίσεις. Αντίθετα, απεδείχθη ότι στα οικονομικά συστήματα κεντρικού προγραμματισμού δεν λειτουργούν εξισορροπιτικοί μηχανισμοί λόγω των αγκυλώσεων που τα χαρακτηρίζουν.

Σαν δεύτερη διαπίστωση αναφέρουμε τη διόγκωση των χρεών του τρίτου κόσμου και την οικονομική στασιμότητα, με ελάχιστες εξαιρέσεις, των χωρών αυτών. Οι λόγοι είναι πολλοί αλλά ο χρόνος δεν μας επιτρέπει να καταπιαστούμε μ'αυτό το ενδιαφέρον θέμα. Ετσι, ας γυρίσουμε στις αναπτυγμένες χώρες της Δύσης.

Στη δεκαετία που πέρασε έχουμε μιά αλματώδη ανάπτυξη και εξάπλωση των νέων τεχνολογιών όχι μόνον στους τομείς παραγωγής

αλλά και σε πολλές πλευρές της καθημερινής ζωής. Η εξέλιξη αυτή έχει σαν πρώτη συνέπεια την υποβάθμιση της ανειδίκευτης εργασίας και την υπογράμμιση του παράγοντα γνώσης και πληροφόρησης. Για να αναλύσουμε τις συνέπειες αυτών των εξελίξεων δεν θα μας έφτανε ολόκληρο το πρωϊνό. Τονίζουμε μόνο ότι η ανάπτυξη και διεξόδωση των νέων τεχνολογιών επιταχύνεται. Τελευταίο παράδειγμα το Fax.

Στο χώρο της οικονομικής πολιτικής και τους ρόλους των πρωταγωνιστών, ή δεκαετία του '80 χαρακτηρίζεται από συνεχή μείωση του Κρατισμού, ενίσχυση των δυνάμεων της αγοράς, του διεθνούς ανταγωνισμού και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Παράλληλα, οι διαρθρωτικές αλλαγές και οι θεσμικές αναμορφώσεις εξελίσσονται σε παράγοντες καταλυτικής σημασίας. Τίποτα δεν θεωρείται δεδομένο. Τα πάντα επανεξετάζονται, επαναξιολογούνται, και επαναπροσδιορίζονται με κριτήρια ρεαλιστικά που μικρή μόνο σχέση έχουν με ιδεολογικούς προσανατολισμούς και προκαταλήψεις. Οι τάσεις αυτές θα συνεχιστούν και στην επόμενη δεκαετία και θα προσδιορίσουν τις δομές και τους συσχετισμούς της μεταβιομηχανικής κοινωνίας του αιώνα που έρχεται.

Μιά άλλη τάση που ισχυροποιήθηκε στα τελευταία δέκα χρόνια είναι αυτή του διεθνισμού της οικονομικής δραστηριότητας. Οι επιπτώσεις από αποφάσεις, εξελίξεις και πολιτικές σ'ένα οικονομικό κέντρο διαχέονται ταχύτατα και επηρεάζουν όλες τις οικονομίες σε διεθνή κλίμακα. Έτσι, μειώνεται η σκοπιμότητα και αποτελεσματικότητα των οικονομικών μέτρων που λαμβάνονται σ'εθνική βάση. Η επιδίωξη ανεξάρτητης αναπτυξιακής πολιτικής δεν έχει πλέον την σημασία που μπορεί να είχε στο παρελθόν. Ο διεθνισμός μάλιστα δεν περιορίζεται στην περιοχή του δυτικού και του τρίτου κόσμου. Έχει πλέον περιλάβει και επηρεάζει αποφασιστικά και τις οικονομίες των ανατολικών χωρών. Σύντομα, δεν θα έχει και πολύ έννοια να ξεχωρίζουμε ανατολικές και δυτικές οικονομίες. Η τάση είναι για σύγκλιση. Η διάκριση που θα παραμείνει, και ίσως γίνει πιό έντονη, είναι αυτή μεταξύ ανεπτυγμένων και μη χωρών ή Βορρά και Νότου, αν προτιμάτε την ξεπερασμένη ορολογία.

Οι τρεις Οικονομικοί Πόλοι

Στο δυτικό χώρο διαπιστώνουμε την απώλεια της οικονομικής ηγεμονίας των Ηνωμένων Πολιτειών και την διαμόρφωση ενός τριπολικού οικονομικού συστήματος. Ο ένας πόλος βρίσκεται στη Βόρειο Αμερική με τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά στο κέντρο και το Μεξικό και τις άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής στην περιφέρεια. Ας τον πούμε Αμερικανικό Πόλο. Οι εξελίξεις εκεί θα προσδιορισθούν από την αποκατάσταση μακρο-οικονομικών ισορροπιών, όπως τα ελλείμματα και τα χρέη, και από την υλοποίηση διαρθρωτικών προσαρμογών στην παραγωγή και στο οικονομικό σύστημα γενικότερα. Μην ξεχνάμε όμως ότι ο συνδυασμός των φυσικών πόρων του Καναδά, της υψηλής τεχνολογίας των ΗΠΑ και της άφθονης και φθηνής εργασίας του Μεξικού, αποτελούν ισχυρή βάση για παραπέρα ανάπτυξη. Με άλλα λόγια, οι ΗΠΑ μπορεί να κατέβηκαν από το αυτοκρατορικό οικονομικό βάθρο κρατάνε όμως έναν από τους πρώτους βασιλικούς θρόνους. Και μην μου πείτε εδώ ότι έχω βασιλόφρονες τάσεις.

Ο δεύτερος πόλος οικονομικής δραστηριότητας διαμορφώνεται στην Απω Ανατολή με την Ιαπωνία σε ηγετικό ρόλο και σ'ένα πρώτο κύκλο την Ν. Κορέα, την Ταϊβάν, το Χόνγκ-Κόνγκ και τη Σιγκαπούρη. Ακολουθούν με ταχείς ρυθμούς η Ταϊλάνδη και η Μαλαισία κι'επιταχύνουν τον βηματισμό τους η Ινδονησία και οι Φιλιππίνες. Η Κίνα αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση από μόνη της. Ο πόλος αυτός, πέραν από τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, χαρακτηρίζεται από ευελιξία και ικανότητα προσαρμογής, ισχυρές εμπορικές διασυνδέσεις σε διεθνή κλίμακα, παραγωγή και ευρεία χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών, εκπαιδευμένο και πειθαρχημένο εργατικό δυναμικό χαμηλού σχετικά κόστους καθώς και από υψηλά επίπεδα επενδύσεων και αποταμιεύσεων. Τα χαρακτηριστικά αυτά αρκούν για να προβλέψει κανείς συνέχεια της δυναμικής ανάπτυξης της περιοχής του Ειρηνικού ωκεανού στην επόμενη δεκαετία.

Κι'ερχόμαστε τώρα στην Ευρώπη που αποτελεί τον τρίτο πόλο. Ασφαλώς στο κέντρο του πόλου αυτού είναι η ΕΟΚ. Αλλά εξ'ίσου δυναμική είναι και η περιοχή των χωρών της ΕΖΕΣ (Σκανδιναυϊκές

χώρες, Αυστρία, Ελβετία) που συνδέονται άμεσα με την Κοινότητα. Βεβαίως, οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη προσθέτουν νέες διαστάσεις κι'έτσι είναι πιά σωστό να μιλάμε για Ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο παρά μόνο για την ΕΟΚ. Οι τάσεις που διαμορφώνονται στον Ευρωπαϊκό πόλο σκοπεύουν στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς της Κοινότητας (το περίφημο '92), στην στενότερη σύνδεση των χωρών της ΕΖΕΣ με την ΕΟΚ, στην αναβάθμιση της τεχνολογικής στάθμης της Ευρώπης και τώρα στην επέκταση της οικονομικής ύραστηριότητας προς τις Ανατολικές χώρες. Συνέπεια αυτών των τάσεων θα είναι η διεύρυνση του κέντρου βάρους της περιοχής που βρίσκεται στο Βορρά και η μετακίνηση του προς τ'Ανατολικά με ενίσχυση του ηγετικού οικονομικού ρόλου της Γερμανίας.

Πρέπει να τονίσουμε ότι οι εξελίξεις στους τρεις πόλους οικονομικής δράσης δεν θα είναι αυτόνομες, όπως ίσως αφήσαμε εσφαλμένα να εννοηθεί από την γεωγραφική διάκριση που κάναμε. Αντίθετα, υπό την επήρεια της επιταχυνόμενης τάσης του διεθνισμού οι εξελίξεις στους πόλους αυτούς θα αλληλοεπηρεάζονται και θα αλληλοπροσδιορίζονται δυναμικά και εξελικτικά. Η Διεθνής οικονομία γίνεται όλο και περισσότερο διεθνής. Θα είναι λάθος, για παράδειγμα, να θεωρούμε την Ανατολική Ευρώπη σαν *terra nostrum* των Ευρωπαίων. Ήδη, οι εξελίξεις σ'αυτές τις χώρες προκαλούν έντονο ενδιαφέρον στους άλλους δύο πόλους, του Αμερικανικού και εκείνου της Απω Ανατολής.

Η Ελλάδα στη Δεκαετία που Αρχισε

Οι τάσεις και ανακατατάξεις που αναφέραμε προσδιορίζουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο θα πρέπει να κινηθεί η Ελληνική οικονομία. Μέσα σ'αυτό το περιβάλλον, η οικονομία μας θα επηρεάζεται έντονα, άμεσα και έμμεσα, από τις διεθνείς εξελίξεις και θα μειώνεται συνεχώς η σκοπιμότητα αυτόνομης οικονομικής πολιτικής. Η μόνη εθνική διάσταση με σημασία αναφέρεται στην προσπάθεια που χρειάζεται απ'εμάς και στην ικανότητά μας για ευελιξία και προσαρμογή σ'ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές οικονομικό σκηνικό. Για να εκτιμήσουμε πόσο έτοιμη είναι η

ελληνική οικονομία ν'αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της δεκαετίας του '90, ας δούμε που βρίσκεται σήμερα.

Το τέλος της δεκαετίας που έφυγε βρίσκει την ελληνική οικονομία με πολλές ανισορροπίες, διαρθρωτικές αδυναμίες, θεσμικές αγκυλώσεις και παρωχημένες νοοτροπίες. Αν και έχουμε αποφασίσει ότι το μέλλον μας θα διαμορφωθεί μέσα στα πλαίσια της ΕΟΚ και του διεθνούς χώρου, δεν έχουμε συνειδητοποιήσει ότι ο κόσμος αλλάζει και πρέπει ν' αλλάξουμε κι'εμείς. Πρέπει ν'αλλάξουμε τρόπο σκέψης και να προσαρμόσουμε την οικονομική μας πολιτική στις εξελίξεις που πραγματοποιούνται σε διεθνή κλίμακα. Αντί για ενεργό συμμετοχή έχουμε υιοθετήσει νοοτροπία άμυνας και ενδοστρέφειας. Αντί για ευελιξία και προσαρμογή προσκολληθήκαμε σε ξεπερασμένους θεσμούς και ιδεολογικές προκαταλήψεις της μιάς ή της άλλης απόχρωσης.

Στη δεκαετία του '80, η ελληνική οικονομία υστέρησε σε διαρθρωτικές προσαρμογές και ανάπτυξη σε σχέση με τις οικονομίες των χωρών του ΟΟΣΑ. Αυτό ισχύει και αν ακόμη την συγκρίνουμε με τις οικονομίες με τις οποίες βρισκόμαστε στο ίδιο σχεδόν επίπεδο στις αρχές της δεκαετίας. Ενώ κάποτε είμαστε στη πρωτοπορία των δυναμικών εξελίξεων, τώρα έχουμε αντιστρέψει το Ευαγγελικό κι'έτσι "οι πρώτοι έσονται έσχατοι". Στις μακρο-οικονομικές ανισορροπίες η κατάσταση χειροτέρευσε, με τα ελλείμματα του Δημοσίου σ'εκρηκτικές πλέον διαστάσεις, τα ελλείμματα του ισοζυγίου πληρωμών σ'ανησυχητικά μεγέθη, το εξωτερικό χρέος καταπιεστικό και η παραγωγικότητα της οικονομίας σ'επικίνδυνα χαμηλά επίπεδα.

Αλλά δεν αρκεί να λέμε ότι τα ελλείμματα είναι μεγάλα. Σημασία έχει επίσης αν τα ελλείμματα του Δημοσίου, του ισοζυγίου πληρωμών και η διόγκωση του εξωτερικού και εσωτερικού χρέους δημιουργήθηκαν από καταναλωτικές ή αναπτυξιακές ανάγκες. Άλλη η σημασία των ελλειμμάτων από δαπάνες για την παιδεία και έργα υποδομής και ανάπτυξης και άλλη εκείνων που δημιουργούνται από πληρωμές για αμφισβητούμενες επιδοτήσεις και μη παραγωγική

απασχόληση. Είναι επίσης παραπλανητικό να λέμε ότι ο Δημόσιος Τομέας στην Ελλάδα δεν είναι μεγαλύτερος απ'ότι σ' άλλες χώρες του ΟΟΣΑ. Πρέπει να αναλύσουμε και να συγκρίνουμε και τη δομή του, να δούμε δηλαδή με τι ασχολείται το Κράτος εδώ και με τι σ' άλλες χώρες.

Άλλη ανισορροπία που χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία είναι η μονιμότητα σχεδόν των υψηλών ρυθμών πληθωρισμού, με τις γνωστές επιδράσεις στον προσανατολισμό των παραγωγικών πόρων και στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της χώρας. Πάντως, βασική συνισταμένη όλων των ανισορροπιών που αναφέραμε είναι ότι το επίπεδο αποταμίευσης της οικονομίας έχει μειωθεί και μαζί με τις ΗΠΑ είναι το χαμηλότερο των χωρών του ΟΟΣΑ. Ίσως μου πείτε ότι σε καλές συναναστροφές βρισκόμαστε. Αλλά οι μεγάλες φουρτούνες είναι για τα μεγάλα καράβια, όχι για τις βαρκούλες. Έχει, πάντως, αποδειχθεί ότι ανάπτυξη χωρίς υψηλή αποταμίευση και δυναμικές επενδύσεις δεν γίνεται. Εμείς έχουμε μπει σ' ένα αυτοτροφοδοτούμενο κύκλωμα υλικού καταναλωτισμού που επιδρά αρνητικά όχι μόνο στην αποταμίευση αλλά και στην ποιότητα ζωής, όπως πιστοποιείται πλέον από το περίφημο νέφος και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος γενικώτερα.

Από τη δεκαετία του '70 είχε διαπιστωθεί ότι η δομή της ελληνικής παραγωγής υστερούσε όλο και περισσότερο από την συνεχώς μεταβαλλόμενη διάρθρωση της κατανάλωσης. Αλλά ζητούν οι καταναλωτές και άλλα παράγουμε. Συνέπεια, μεγάλα και αυξανόμενα ανοίγματα στο εμπορικό ισοζύγιο (εισαγωγές-εξαγωγές) και υψηλή εξάρτηση από τους ασταθείς αδήλους πόρους. Αλλά δυναμική ανάπτυξη δεν γίνεται με το νέο σουβλατζίδικο, έστω και αν το βαφτίσεις "sounlaquerie", ούτε με τη syrtaki boutique και τα εμβάσματα για διαμέρισμα στην Αθήνα ή σπίτι στο χωριό. Και δεν έχουν μέλλον τα πορτοκάλια που είναι μόνο για τις χωματερές ενώ εισάγουμε πορτοκαλόχυμο. Ούτε μπορείς να περιμένεις αύξηση των εξαγωγών από παπούτσια και πλεχτά όταν η διεθνής και η ελληνική ακόμη αγορά κατακλύζονται με φτηνές εισαγωγές από τις χώρες του τρίτου κόσμου. Στη δεκαετία του '80 δεν έγινε σοβαρή

προσπάθεια να αλλάξει η διάρθρωση της παραγωγής κι'έτσι μπαίνουμε στη νέα δεκαετία με δομές ξεπερασμένες και τριτοκοσμικές.

Αλλά δεν είναι μόνον οι δομές της παραγωγής που είναι ξεπερασμένες. Είναι και ο εξοπλισμός της οικονομίας και της υποδομής γενικώτερα που δεν αναβαθμίστηκε με εισαγωγή νέων τεχνολογιών. Έτσι, η παραγωγικότητα έμεινε σε χαμηλά επίπεδα και το κόστος παραγωγής σε υψηλά. Αλλά πως να μπουν οι καινούργιες τεχνολογίες αφού δεν γίνονται επενδύσεις μιάς και, εκτός των άλλων, δεν υπάρχουν κέρδη ή δανειακά κεφάλαια με λογικούς όρους. Για παράδειγμα, αν μιά επιχείρηση έχει ζημιές την βαφτίζουμε προβληματική (πρώτης ή δεύτερης γενιάς) και την αναλαμβάνει το κράτος όπως το Πρυτανείο της αρχαίας Αθήνας. Αν εμφανίσει κέρδη, την λέμε μονοπωλιακή εκμετάλλευση και της επιτίθενται οι συνδικαλιστές και οι εφοριακοί με σκοπό να την κάνουν προβληματική. Ο επιχειρηματίας αμύνεται με το δικό του, συζητήσιμο, τρόπο κι'έτσι φθάσαμε σε μιά κατάσταση όπου οι επιχειρηματίες ευημερούν και οι επιχειρήσεις υποφέρουν. Σ'αυτό το σχήμα η έννοια της ευθανασίας των επιχειρήσεων είναι άγνωστη και ο κρατικός πατερναλισμός συντηρεί χρεωκοπημένες επιχειρήσεις λες και είναι διατηρητέα κτίρια.

Αλλά υπάρχει και μιά άλλη ψευδαίσθηση στο χώρο των επενδύσεων και της αναπτυξιακής προσπάθειας. Κατ'αρχήν λέμε ότι θέλουμε ξένες επενδύσεις αλλά συγχρόνως τις χαρακτηρίζουμε μονοπώλια εκμετάλλευσης όταν πραγματοποιούν κέρδη. Λες και οι επιχειρήσεις είναι φιλανθρωπικά ιδρύματα και δεν θα έπρεπε να επιδιώκουν κέρδη. Έτσι, οι πολυεθνικές που φέρνουν νέες τεχνολογίες και νέες αγορές αποφασίζουν να εγκατασταθούν αλλού κι'εμείς χάσαμε τους "βαρβάρους" του Καβάφη.

Ψευδαίσθηση είναι σε μεγάλο βαθμό και η διατυμπανιζόμενη εισροή μη δανειακών επιχειρηματικών κεφαλαίων, που κλείνουν τις τρύπες του ισοζυγίου πληρωμών. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, τα κεφάλαια αυτά πάνε σε αγορά γής, κτιρίων και επιχειρήσεων και δεν δημιουργούν νέο παραγωγικό δυναμικό και νέες ευκαιρίες απασχόλησης. Αλήθεια, πόσα βιομηχανικά γιαιπιά βλέπει κανείς σήμερα στην Ελλάδα. Με άλλα λόγια, πουλάμε ότι δημιούργησαν

οι προηγούμενες γενιές και αυτό το λέμε ανάπτυξη κι' εμπιστοσύνη των ξένων προς την οικονομία μας.

Αλλά και τα περισσότερα έργα που επιδοτούνται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων δεν είναι παρά αντικατάσταση αποσβεσμένων μηχανημάτων που βαφτίζεται εκσυγχρονισμός. Ούτε ξέρω πόσο αναπτυξιακό δυναμισμό έχει η επιδότηση για επέκταση στο ξενοδοχειακό των 10 δωματίων. Θα μπορούσε να συνεχίσει κανείς με τέτοιες ψευδαισθήσεις αλλά θα μας πάρει ώρες. Αλλωστε μην ξεχνάμε ότι η Ελλάδα είναι η χώρα του ευφημισμού όπου το ξύδι το λέμε και γλυκάδι και η Μαύρη Θάλασσα γίνεται Εύξεινος Πόντος. Αλλά ας συνοψίσουμε τα παραπάνω.

Η δεκαετία του '90 μας βρίσκει καθυστερημένους και βραδυπορούντες στη σκέψη και νοοτροπία, στις δομές και τους θεσμούς, στη πληροφόρηση και συνειδητοποίηση των όσων συμβαίνουν γύρω μας. Μας βρίσκει χωρίς δεδηλωμένη θέληση κ'ετοιμότητα να συμβαδίσουμε με τις ιστορικές εξελίξεις στο κόσμο. Με δύο λόγια, μας βρίσκει "μικρομεσαίους και προβληματικούς". Η μεγάλη πρόκληση σήμερα είναι να περάσουμε χωρίς κλυδωνισμούς από τον κόσμο του χθές στον κόσμο του αύριο. Φοβάμαι όμως πως γι'εμάς "καταντά το αύριο πιά σαν αύριο να μη μοιάζει".

Ο κόσμος αλλάζει και πρέπει να αλλάξουμε κι'εμείς. Συνήθως η αποτυχία πιέζει γι'αλλαγή. Παράδειγμα η Γερμανία και η Ιαπωνία μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η πρόκληση γι'εμάς είναι ν'αλλάξουμε πριν από την πλήρη αποτυχία. Η ιστορία προχωρεί μ'επιταχυνόμενους ρυθμούς και δεν περιμένει γιά τους απόντες. Οπως δεν περίμενε και ο Νυμφίος γιά τις μωρές παρθένες.

Δυστυχώς, είμαστε πλέον μιά κοινωνία σε πλήρη σύγχυση και ταξιδεύουμε όπως ο Καββαδίας μέσα στο "πούσι (που) έπεσε αποβραδύς - το караβοφάναρο χαμένο". Αν δεν αλλάξουμε, θα αρράξουμε σαν Κορσική της Ευρώπης ή κάπου στη Νότια Αμερική. Κι'αν σ'αυτό το σημείο σκέφθηκε κανείς απ'εσάς τον Σαμαράκη και το "Ζητείται Ελπίς", η απάντηση μου είναι ναι, Υπάρχει Ελπίς.
